

Ὁ κ. Ζέγγελης λέγει τὸν ἐπόμενον ἀναμνηστικὸν λόγον περὶ τοῦ Ρήγα Νικολαΐδου.

Με ὀλίγας λέξεις θέλω ὑπομνήσει ὑμῖν τὸ ἐπιστημονικὸν ἔργον τοῦ ἀειμνήστου Νικολαΐδου.

Δὲν θὰ εἶχον νὰ εἶπω πολλὰ περὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ του βίου. Τὰ βήματά του δὲν ἀντήχουν συχνὰ ἔξω τοῦ ἐργαστηρίου του. Περισσότερα δύναμαι νὰ διηγηθῶ διὰ τὸ ἐπιστημονικὸν αὐτοῦ ἔργον.

Ποῖα εὐγενῆ ἰδεώδη καθωδήγησαν τὰς εἰδικὰς αὐτοῦ σπουδὰς διαπλάσαντα τὸν ἐξαιρετικὸν αὐτὸν ἐπιστήμονα μᾶς διηγεῖται καλύτερον παντὸς ἄλλου ὁ ἴδιος εἰς τὸ βιογραφικὸν περὶ αὐτοῦ σημείωμα τὸ περιεχόμενον ἐν τῷ λευκώματι τῶν βίων τῶν καθηγητῶν τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου, τῷ κατὰ τὸ 1919 ἐκδοθέντι.

«Ἡ διαμονὴ αὐτοῦ, λέγει τὸ σημείωμα, ἐν Γερμανίᾳ καὶ Γαλλίᾳ ἐγένετο κατὰ τὰ μεταξὺ τοῦ εἰκοστοῦ καὶ τοῦ τριακοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας ἡδέα ἔτη, καθ' ἃ ὁ ἄνθρωπος ἀκόρεστος ζητεῖ νὰ κατανοήσῃ τὸν σύμπαντα κόσμον, ὅτε τὸ μὲν παρελθὸν αὐτοῦ εἶναι βραχύ, τὸ δὲ μέλλον φαίνεται αὐτῷ αἰώνιον. Κατὰ τοὺς εὐτυχεῖς ἐκείνους χρόνους τῆς εὐφροσύνου ἐν μέσῳ εὐνοομένης πολιτείας διατριβῆς αὐτοῦ καὶ τῆς πρὸς χρηστοὺς καὶ σοφοὺς ἄνδρας ὀμιλίας ἢ προσοχῆ καὶ ἢ μελέτῃ αὐτοῦ ἐστράφη καὶ πρὸς διαμόρφωσιν τῆς περὶ τοῦ κόσμου καὶ τῆς ζωῆς εἰκόνας, ἣν πᾶς ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἔχῃ ἵνα ἀσφαλῆς ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ βαδίζῃ».

Καὶ ἐβράδισεν ἀσφαλῆς κατ' εὐθειᾶν πάντοτε πρὸς ἓνα σκοπὸν ἀτενίζων τὴν ἀνύψωσιν τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης ὡς τοῦ κριτηρίου συγχρόνως τῆς ἀξίας ἀλλὰ καὶ τῆς ὑψηλῆς μορφώσεως ἀπαραιτήτου στοιχείου διὰ πάντα ἱατρὸν καὶ φυσιοδίφην.

Αὐτὸς ὑπῆρξεν ὁ κύριος εἰσηγητὴς τῆς ἐργαστηριακῆς μορφώσεως τῶν ἱατρῶν. Βραδύτερον τὰ ἱατρικὰ ἐργαστήρια ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν ἐπολλαπλασιάσθησαν καὶ ἔλαβον τὴν σημερινὴν αὐτῶν ἀξιόλογον ἀνάπτυξιν.

Τριάκοντα καὶ τρία ἔτη διδάξας ἐν αὐτῷ ὑπῆρξεν ἀληθῆς ἀναμορφωτῆς ἐν τῇ Ἱατρικῇ Σχολῇ, ἀναδείξας καὶ μαθητὰς, οἵτινες λαμπρὰν κατέλαβον θέσιν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ἐπιστήμῃ.

"Εχων πίστιν εἰς τὰς ἰδέας του καὶ εἰς τὸ μέλλον τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιστήμης, ὑπερεμάχησε αὐτῶν μετὰ νεανικῆς καὶ μέχρι γήρατος θέρμης, μὴ ἐρχόμενος εἰς καμμίαν συνδιαλλαγὴν πρὸς τοὺς ἀμελοῦντας τὴν πρωτότυπον ἔρευναν, ψέγων μετ' εἰλικρινείας πολλάκις ὑπερμέτρον διὰ τὸν ἐπιστημονικὸν ἡμῶν ὀρίζοντα, ὅσα ψεκτὰ ἐθεώρει. Ἡ ἐπιστημονικὴ του φήμη ἐξετείνεται πολὺ πέραν τῶν ὁρίων τῆς Ἑλλάδος. Ὑπὲρ τὰς πενήκοντα πρωτοτύπους ἐργασίας ἐδημοσίευσεν εἰς διάφορα τῆς φυσιολογίας θέματα ἀναγομένας ἐξ ὧν ἰδιαίτερος θὰ τονίσω τὰς περὶ τῆς νευρώσεως τῆς ἀναπνοῆς καὶ περὶ τὰ κέντρα τῆς θερμοτήτος ἐρέυνας αὐτοῦ. Περὶ τούτων βεβαίως ἄλλοτε θέλει ἀπασχολήσῃ ὑμᾶς ἐν λεπτομερείᾳ ὁ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ μέλλων αὐτοῦ διάδοχος. Γέρας τῶν ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης μόχθων αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁ πρὸ πενταετίας ἔορτασμός τῆς τριακονταετηρίδος τῆς καθηγεσίας αὐτοῦ.

Πανηγυρικὸν τεῦχος, περιέχον πολλῶν διαπρεπῶν συναδέλφων αὐτοῦ πρωτοτύπους ἐρέυνας ἐξεδόθη ἐπὶ τῇ ἑορτῇ, καὶ οἱ μαθηταὶ του οἱ ἐν ἐπιστημονικῇ μυσταγωγίᾳ μετ' αὐτοῦ τελοῦντες, οἱ ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἰατροί, ἀπέτισαν τὸ δίκαιον τίμημα πρὸς ἓνα τῶν κυριωτέρων ἀναμορφωτῶν τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν Ἑλλήνων ἰατρῶν.

Τὸ στεφάνωμα τῆς ἐπιστημονικῆς του δράσεως ὑπῆρξεν ἡ τρίτομος αὐτοῦ φυσιολογία. Ἔργον μνημειῶδες, ὅπερ καθωδήγησε χιλιάδας ἀσκληπιαδῶν, εἰς τὸν λαβύρινθον τῶν φαινομένων τῆς ζωῆς, τοῦ ὁποίου πάσας τὰς ἐλικοειδεῖς καμπὰς εἶχε βαθέως σπουδάσει καὶ γνωρίσει.

Πρὸ τριετίας καταληφθεὶς ὑπὸ τοῦ ὁρίου τῆς ἡλικίας ἀπεχώρησε τῆς Πανεπιστημιακῆς διδασκαλίας, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρένης. Εἰς τὴν τότε ἰδρυθεῖσαν Ἀκαδημίαν μας, κατέχων τὰ πρωτεῖα ἐν τῇ τάξει τῶν ἐπιστημῶν, ἐξελέγη πρῶτος αὐτῆς Πρόεδρος, διὰ σπουδαιότητος δὲ αὐτοῦ ἀνακοινώσεως «περὶ τῆς μεγάλης ἐπιδράσεως τοῦ λαβυρίνθου τοῦ ὠτὸς ἐπὶ τοῦ νευρικοῦ συστήματος» κατέδειξεν ὅτι τὸ πῦρ ὅπερ κατεῖχε ἐσπινθηροβόλει ἀκόμη καὶ ὅταν ἡ ἐκτρέφουσα αὐτὸ πυρὰ ἐσβύνητο βραδέως ἀπὸ τὴν πάροδον τῶν ἐτῶν.

Ἀτυχῶς, ὡσανεὶ καὶ διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ζωῆς ἤθελε νὰ καταδείξῃ ὀρθὰ ὅσα περὶ τῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς ἐπρέσβευε, ἀπὸ ἔτους ἄγνωστοι

τῶν πνευματικῶν ἡμῶν χορδῶν διαταράσσεται, χωρίς νὰ θίξῃσι τὸ σῶμά του, ἔφθειραν μόνον τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτοῦ σκέψεως τὴν ψυχικὴν ἰκανότητα, ἀφήσαντες αὐτῷ ἀκεραίαν ἀπλῶς τὴν πρὸς τὴν ἐπιστήμην ἀγάπην. Παρηκολούθησε τὰς συνεδριάσεις τῆς Ἀκαδημίας μέχρι καὶ τῆς τελευταίας.

Ὁ κ. **Σωτηριάδης** λέγει τὸν ἐπόμενον ἀναμνηστικὸν λόγον περὶ τοῦ Παναγῆ Καββαδία :

Ἀντίκρουσα τὸν Καββαδίαν τὸ πρῶτον εἰς τῆς νεανικῆς ἡλικίας τοὺς χρόνους, ἀρχάριος ἐγὼ ἀκόμη τοῦ Πανεπιστημίου σπουδαστῆς ἀποφοιτῶντα αὐτὸν ἤδη ὡς διδάκτορα καὶ ὅσον οὐπω πρὸς σπουδὰς πληρεστέρας μέλλοντα εἰς Γερμανίαν νὰ μεταβῇ. Διαπρέπων μεταξὺ τῶν ὁμοίων του ἐν τῇ Φιλοσοφικῇ Σχολῇ, ἐφείλκυε τότε τὴν προσοχὴν τῶν νεαρωτέρων, καὶ τὸν ζῆλον πρὸς μίμησιν διὰ τὴν ἀνωτέραν του ἀξίαν.

Κάποιος προοιωνίσθη τότε καὶ τὸ μέλλον του. Ὁ νεαρὸς διδάκτωρ ἔδιδε ἐξαιρετικὴν ιδέαν δυνάμεως θελήσεως, ὄργανον ἐχούσης ἰσχυρὰν διανοητικότητα καὶ ὀξὺν πνεῦμα. Τί θὰ ἀπέβαιεν ἄρα γε κατόπιν ;

Ὁ Καββαδίας ἀπέβη μέγας. Εἰς ἓνα κλάδον σπουδαιότατον τῆς Ἐθνικῆς ὑπηρεσίας κατέστη αὐτός, διὰ ταχέων βημάτων χωρῶν πάντοτε πρὸς τὰ ἔμπροσ, ὁ τὰ πάντα διέπων καὶ πρὸς ὠρισμένον σκοπὸν διευθύνων.

Συνεκέντρωσεν ὅλην τὴν ὑπηρεσίαν αὐτὴν εἰς ἑαυτόν· καὶ διὰ τῆς παντοδυνάμου Γενικῆς Ἐφορείας τῶν ἀρχαιοτήτων καὶ τῆς Γραμματείας τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας ἔγινεν ὁ δημιουργὸς πάσης τῆς ἐργασίας, τὴν ὁποίαν ὁ κόσμος ἐγνώρισεν ἀπὸ τεσσάρων δεκαετηρίδων περίπου μέχρι σχεδὸν χθὲς καὶ προχθὲς ὑπὸ τὸν τύπον τῶν παντοειδῶν, μεγάλων καὶ μικρῶν ἀνασκαφῶν, τῶν σπουδαίων καὶ σπουδαιοτάτων ἔτι ἀνακαλύψεων, τῆς κτίσεως καὶ τοῦ πλουτισμοῦ Μουσειῶν, τῆς συγγραφῆς σημαντικῶν ἀρχαιολογικῶν πονημάτων, ὡς προϊόντος τῆς ἐθνικῆς Ἑλληνικῆς πνευματικῆς ἐργασίας καὶ ὡς κατορθώματος μεγάλου τῆς Κρατικῆς προσπάθειας.

Ἡ προσωπικότης τοῦ Καββαδία εἰς πάντα ταῦτα ἀποκαλύπτεται ὡς ἡ μόνη διοικοῦσα, ἐν ἑκάστῳ πρὸς τὸν σκοπὸν ὃν αὐτὸς ἔθετε κατευθύνουσα,